

Казки про родину

Дідова дочка й бабина дочка

Дідова дочка й бабина дочка Був собі дід та баба, і мали вони дочку. Ото чи довго пожила баба, чи ні, та й задумала вмерти; а як умирала, то своєму чоловікові казала:

— Як я умру, чоловіче, а ти будеш женитися, то гляди — не бери тої удови, що біля нас живе з дочкою, бо вона тобі буде жінкою, а нашій дитині не буде матір'ю!

— Добре,— відказав чоловік,— не буду брати не то її, а й ніякої, і женитися не буду.

Заховав дід бабу і похорон відправив та й живе собі сам. А трохи згодом ішов раз селом та й зайшов до тієї удови, що жінка не веліла її брати. То чоловік казав: «Не буду женитися ні з якою», а то й забув, що казав, забіг, побалакав і удову до себе просив. Тоді вдова з великих радощів і сказала:

— Я вже давно цього ждала!

От усю худобу забрала і до діда жити з дочкою помандрувала.

Ото живуть усі вкупі — дідова дочка і бабина. Дуже баба не любила дідової дочки: сказано, як мачуха,— все гризе голову, та й діти між собою часто сваряться — надто бабина дочка: звичайно, як зведенята,—у них ніколи ласки нема.

Оце, було, як підуть на досвітки, то дідова дочка пряде, а бабина, знай, цілу ніч гуляє з хлопцями та крутиться. І не раз так бувало, що, гарцюючи, і мички попалить.

А йдуть вони додому вранці та дійдуть до перелазу,— то й каже бабина дочка до дідової дочки:

— Дай,—каже,—мені починки, сестрице, я подержу, поки ти перелізеш.

— Добре,— каже,— сестрице, на!

Поки дідова дочка перелазить, а бабина дочка, узявши починки, побіжить додому і матері набреше, що дідова дочка з хлопцями цілу ніч гуляла і мички попалила.

— А я прjala і додому поспішала. Бачте, мамочко, яка вона ледача!

От дідова дочка прийде додому, то мачуха й почне її бити і дідові виказувати:

— Твоя дитина ледащо — не хоче робити, а ти не хочеш учити!

Що вже мачуха не робила, як не знушалась, що дідові не наговорювала, а тій дідовій дочці все байдуже: робить собі мички. Дуже було досадно бабі з дочкою дивитися, що дід свою дочку жалує,— і почали вдвох радитися, як би дідову дочку витурити з дому, щоб її не було!

Ото й почала баба дідові гризти голову:

— Твоя дитина ледащо — не хоче нічого робити, тільки гуляє та спить, а ти ще її жалієш. Ти б лучче, ніж мав би жалувати, то б найняв її де-небудь, то, може, що й було б з неї!

— Де я найму її? — каже дід.

— Так веди, куди хочеш, а щоб вона дома не була.

Ото так докучила баба своїми речами дідові, аж до живих печінок допекла, бо щодня одно товкла: «Веди!» — та й годі. Нічого було робити дідові: треба вести, хоч і жалко.

Зібралися вони і пішли. І зайшли у великий ліс. Дочка дідові й каже:

— Верніться, тату, додому, я й сама піду, десь найду собі службу.

— Добре,— каже дід.

Попрошався дід і вернувсь, а дівчина пішла собі. Ото йде та йде дуже великим лісом, коли стоїть яблунька, така зарощена бур'яном, що й не видно її, та й каже:

— Дівонько-голубонько, обчисти мене, обполи мене,— я тобі у великій пригоді стану!

Дідова дочка закотила рукави, обполола, обчистила і пісочком обсипала; яблунька подякувала, дівчина й пішла далі.

Схотілось дівчині пити. Вона зайшла до криниці, а криничка їй і говорить:

— Дівонько-голубонько, вичисти мене, прибери мене,— я тобі у великій пригоді стану!

Дівчина вичистила, прибрала і пісочком обсипала; криничка їй подякувала,— вона й пішла далі.

Коли біжить така погана собака та й каже:

— Дівонько-голубонько, обчисти мене, оббери мене,— я тобі у великій пригоді стану!
Дівчина заходилась, обчистила, обібрала реп'яхи, собака сказала: «Спасибі, дівонько!» І пішла вона далі.

Коли стоїть піч, і така облуплена, а біля неї глина лежить. І каже та піч:

— Дівонько-голубонько, обчисти мене, обмаж мене,— я тобі у великій пригоді стану!

Дівчина замісила глину, полізла у піч, обчистила, обмазала; піч їй подякувала, дівчина й пішла далі.

Йде та йде,— зустрічає її жінка та й каже:

— Здрастуй, дівчино! Дівчина відказала їй:

— Доброго здоров'я!

— Куди ти йдеш, дівчино? — спиталась жінка.

А дівчина й каже: — Іду, тіточко, щоб де найнятися.

— Наймись у мене,— сказала жінка.

— Добре,— відказала дівчина,— наймусь.

— У мене,— каже жінка,— невелике діло, аби ти вміла зробити те, що я скажу.

— А чому ж не зумію?— каже дівчина.— Раз мені покажете, паніматко, а вдруге і сама знатиму.

Ото прийшли додому, де та жінка жила. Жінка й каже:

— Ось що, дівчино: оце тобі казани, то ти рано й вечір нагрій окропу, вилий у корито і борошенця туди всип, і замішай,— тільки гляди мені, щоб не гаряче було, тільки тепленьке. Та не бійся, що б не бачила, що б не чула,— стань на порозі, двічі свисни, то до тебе позлазяться гадюки, ящірки, жаби і всякий звір. Ти нагодуй їх, то вони й порозлазяться, куди кому треба.

Дівчина сказала:

— Добре, паніматко, так буду роби/ти, як ви мене навчили.

Увечері дівчина хутенько затопила піч, приставила окропу, нагріла трохи, повипивала в корито, борошенця туди всипала й замішала. Стала на порозі. Двічі свиснула,— як почали злазитись гадюки, ящірки, жаби і всякий звір, та кожне до корита, понаїдались усі та й порозлазились.

І так цілий рік дідова дочка там служила і робила те, що їй хазяйка казала, а як кінчився рік, то та жінка й каже дівчині:

— Ось що, дівчино: оце вже сьогодні рік, як ти в мене. Коли хочеш, то й другий будь, а не хочеш, то як хочеш: ти мені добре робила, спасибі тобі.

Дівчина подякувала хазяйці за хліб, сіль і за все і сказала:

— Хочу додому,— спасибі вам, паніматко!

Хазяйка й каже їй: — Піди й вибери якого хочеш коня й воза. А сама наготувала повнісіньку скриню всякого добра, дала їй і випровадила з лісу. Тоді попрощалася,— сама вернулась додому, а дівчина поїхала собі.

Ї де дідова дочка повз ту піч, що вона мазала, коли гляне — аж повнісінька піч пирижків. От піч і каже:

— Дівонько-голубонько, на тобі оці пирижки за те, що ти мене прибрала — спасибі тобі!

Дівчина подякувала, і тільки що під'їхала, а пирижки так і пороснули у возик; піч заслонила, а дівчина поїхала далі.

Іде та їде, коли дивиться — аж біжить собака і несе намисто добре, товсте та гарне, та ще й шліфоване. Як тільки прибігла до возика, та й каже:

— На тобі, дівонько-голубонько, за те, що ти мені у великій пригоді стала!

Дівчина взяла, подякувала і поїхала далі, радіючи.

От їде — і так їй схотілося пити! Вона й подумала: «Заїду до тієї кринички, що я чистила, то, може, там нап'юся». От заїхала, дивиться — аж повнісінька криничка води, аж через верх ллється, а

біля неї стоїть золоте барильце й кухлик.

— Напийсь і собі набери барильце, та й кухлик візьми! — каже криничка.

Стала та дівчина пити — аж то не вода, а вино і таке добре, що й зроду такого не пила. Набрала вона повнісіньке барильце додому та й кухлика не забула. І поїхала далі.

Коли стоїть яблунька — і така хороша, що не можна й сказати: на ній яблучка срібні та золоті, і рясно-рясно! От яблунька й каже:

— Дівонько-голубонько, на тобі ці яблучка за те, що ти мене обчистила, обполола.

Дівчина сказала: «Спасибі!» та під'їхала під яблуньку» а яблучка так і пороснули у возик.

Приїхала та дівчина додому і гукає:

— Ідїть, тату, забирайте добро! Вийшов дід із хати, дивиться, аж дочка його. Він зрадїв, побїг до неї та й каже:

— Де ж ти, дочко, була?

— Служила, тату,— каже дочка.— Зносьте добро!

А добра ж то — повнісінький віз, іще й намисто товсте! Стали зносити — то те гарне, а те — ще краще!

Побачила баба, що стільки дідова дочка навезла усякої всячини, і напалася на діда:

— Веди та й веди і мою дитину, куди свою водив!

Ото як докучила дідові, щодня це кажучи,— сказано, заздрість бабу взяла,— то він і сказав:

— Нехай убирається, поведу.

Попрощались, і пішо.в дід з бабиною дочкою.

Зайшли у ліс, дід і каже:

— Іди ти, дочко, а я вернусь додому.

— Добре,— відказала бабина дочка. І розійшлися: дівчина у ліс пішла, а батько додому.

Іде бабина дочка великим лісом, коли стоїть у бур'яні яблунька та й каже:

— Дівонько-голубонько, обчисть мене, обполи мене, то я тобі у пригоді стану! Дівчина відказала:

— Оце чорт не видав, буду руки каляти. Ніколи мені!

Іде бабина дочка далі, коли стоїть криничка, така зарощена, та й каже:

— Дівонько-голубонько, вичисть мене, прибери мене, я тобі у великій пригоді стану! Згадаєш мое слово!

— Оце лиха година! Мені треба йти скоренько,— сказала та дівчина та й пішла далі. Ото йде повз ту піч, а піч і каже: — Дівонько-голубонько, обмаж мене, я тобі у великій пригоді стану!

— Та нехай тебе лиха година маже, не я буду мазати! — сказала бабина дочка, дуже розсердилась і пішла далі.

Коли це біжить собака — така погана, що гидко й глянути, та:

— Дівонько-голубонько, обчисть мене, оббери реп'яхи на мені,— я тобі у великій пригоді стану!

Дівчина поглянула та й каже:

— Оце, бісів батько тебе не видав, така погана, а щоб я коло тебе руки каляла. А щоб ти не діждала! — пішла бабина дочка далі, лаючись.

Зустрічає її та сама жінка, що дідова дочка у неї служила, та й каже:

— Здорова була, дівчино! Дівчина відказала:

— Доброго здоров'я, тіточко!

— Куди ти йдеш? — спитала жінка. А бабина дочка й каже:

— Та йду, тіточко, щоб де найнятися. А жінка каже.

— Наймись у мене, дівчино!

— Добре, тітко,— каже дівчина. А яке ж у вас діло?

— Та в мене діло невелике, дочко, аби ти зуміла робити,— сказала жінка.

— А чому не зумію,— відказала дівчина.— Ви мені раз покажете, а вдруге сама знатиму.

— Ось що, дівчино,— каже жінка,— така твоя робота: оце тобі казани,— рано й вечір нагрій окропу, та не гарячого, щоб тільки тепленький; вилий у корито, замішай борошном, тоді стань на порозі, двічі свисни,— тільки не бійся,— то до тебе позлазяться всякі ящірки, гадини, жаби, наїдяться і порозлазяться, куди якій треба. А що, зумієш так зробити, дівчино?

— Зумію,— відказала дівчина. Ввечері бабина дочка затопила піч, поставила води, та як закипіли казани у ключ — мов грім заgrimів, бо казани великі були. Тоді дівчина набрала борошна мірку і всипала туди та й замішала не пійло, а лемішку, сама стала на порозі, свиснула двічі... От прилізли гадюки, жаби, ящірки і всякий звір. Кожне до корита — як ухватить та й вивернеться. І так усі чисто попеклись.

Тоді бабина дочка бачить, що всі понаїдалися, повивертались і не встають, пішла до хазяйки та й каже:

— Що це у вас, паніматко, така чудна скотина, наїлись, та полягали, та й не встають?

— Як не встають? — крикнула хазяйка з ляку та стрімголов на двір.

Побачила, що неживі, ухватила за голову та в крик:

— Ой боже мій! Що ти наробила? Ти їх попекла!

Лаяла і плакала, та нічого не допомоглось. Потім посклала печеню в скриню і замкнула; а як скінчився бабиній дочці рік, то вона все те ганчірками пригнітила і дала коня шолудивого, воза поламаного, поставила скриню з гадюками печеними і випроварила з лісу.

Поїхала бабина дочка та й не знає, що матері везе. Іде, радіючи, що в неї буде те, що в дідової дочки є.

Коли дивиться — аж біжить шляхом собака і несе на шиї разок намиста доброго, ще й шліфованого. Кинулась дівчина за тією собакою, щоб відняти намисто, а собака й каже:

— Е, дівонько-голубонько, не хотіла мені у пригоді стати,— не будеш від мене намиста брати!

От приїздить вона до тієї печі, що мазати не схотіла, дивиться — аж повна піч пиріжків. «Ну,— думає,— візьму пиріжків матері на гостинець!» Тільки злізла з воза, а та піч закрилась та й каже:

— Е, дівонько-голубонько, не хотіла мене прибрати, не будеш і пиріжків брати.

Доїздить до тієї кринички, і дуже їй схотілося пити. Дивиться — як на те криничка: вода так і ллється. Вона туди стрімголов кинулась, а криничка закрилась та й каже:

— Е, дівонько-голубонько, не хотіла в пригоді стати — мене причепурити, то не будеш і води пити!

Заплакала дівчина та й поїхала далі. Ото доїздить до яблуньки, а на ній так рясно яблук, що ніде курці клюнути, та такі гарні — срібні та золоті. От вона каже собі: «Піду хоч яблучок струшу, матері гостинця повезу». Ото тільки що підійшла, а яблучка — скік угору, аж на вершечок.

Яблунька й каже:

— Е, дівонько-голубонько, не хотіла мене прибрати,— не будеш з мене і яблучок зривати!

Заплакала бабина дочка та й поїхала далі. Ото приїхала у двір до батька й гукає:

— Ідїть, тату, заберіть добро!

Дід і баба вибігли з хати, дивляться — аж дочка приїхала. Дуже обоє зраділи, увели її в хату, унесли й скриню. А як відчинили, подивилися,— аж там самі жаби, гадюки! Вони в крик:

— Дочко, що це таке?

Тоді бабина дочка стала розказувати, що їй було, а баба з дідом слухають; а як розказала вона все те, то баба й сказала:

— Мабуть, твоя така доля, що куди не підеш, то золоті верби ростуть! Сиди лучче дома та не рипайся, бо та добр,а привезла, а ти гадюк! Іще добре, що хоч жива прийшла.

Отак вони собі живуть і хліб жують, коромислом сіно возять, оберемком воду носять. Дідова дочка

пішла заміж, а бабина й досі дівує.